

İSED

İlim, Sanat ve Edebiyat Dergisi

Cilt 1, Sayı 1, Haziran 2021

Makale Adı /Article Name

NİZÂMÎ VE BEHİŞTÎ'NİN HEFT
PEYKER MESNEVÎLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARISON OF HEFT
PEYKER MATHNAWİS OF
NİZÂMÎ AND BEHİŞTÎ

Yazar

Talip ÇUKURLU

Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, e-mail: talip.cukurlu@siirt.edu.tr,

ORCID NO: 0000-0002-5164-6720

Evin ÖZBEY

Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, e-mail: sonsuz.056@hotmail.com,

ORCID NO: 0000-0002-6055-6479

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 15 Mart 2021

Kabul Tarihi: 30 Mayıs 2021

Yayın Tarihi: 30 Haziran 2021

Kaynak Gösterme

Çukurlu, T.-Özbey, E. (2021). Nizâmî ve Behiştî'nin Heft Peyker Mesnevîlerin Karşılaştırılması. *İlim, Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 1 (1), s.1-15.

Öz

Fars edebiyatında "hamse" türünün kurucusu sayılan Genceli Nizâmî, XII. yüzyılda Gence'de yaşamış; dil, edebiyat, felsefe, musiki, astronomi gibi çeşitli alanlarda eğitim almış, birçok dil bilen, kaleme aldığı mesnevîlerle kendinden sonra gelen birçok şaire örnek olan önemli bir şahsiyettir. Nizâmî'nin hamsesindeki mesnevîlerden biri olan *Heft Peyker*'in birçok defa tercümesi yapılmıştır. "Yedi Süret", "Yedi yıldız", "Yedi Güzel" gibi farklı isimlerle de anılan *Heft Peyker* mesnevîsinde, Sasani hükümdarlarından olan Behrâm-ı Gûr'un efsanevi hayat hikâyesi konu edilmiştir. Behrâm'ın "Yedi Güzel" in resimlerini gördükten sonra hepsine ayrı ayrı âşık olması ve bu süreçte yaşadıkları anlatılmıştır. Binbir Gece Masalları'na benzeyen bu hikâyelerde üstün özelliklere sahip güzeller, "Yedi Feleğ" in nitelikleriyle taçlandırılarak okuyucuya sunulmuştur.

Türk edebiyatında, Nizâmî'nin mesnevîlerine öykünerek hamse yazan şairlerden biri olan Behiştî, XV. yüzyıl klasik Türk edebiyatının hamse sahibi yazarlarından olup asıl adı Ahmed Sinan'dır. II. Bayezid'in hizmetinde bulunmuş, Hüseyin Baykara, Molla Câmî, Ali Şîr Nevâyî gibi önemli isimlerle arkadaşlık yapmıştır. Onun hamsesinde yer alan mesnevîlerden biri Nizâmî'den çevirdiği *Heft-peyker*'dir. Behiştî, Nizâmî'nin mesnevîlerini örnek almakla birlikte içerik yönünden farklı bir eser oluşturmayı başarmıştır.

Bu çalışmada, XII. yüzyılın önemli şairlerinden biri olan Genceli Nizâmî ve XV. yüzyılda yaşadığı bilinen Behiştî mahlash Ahmed Sinan'ın *Heft Peyker* adlı mesnevîleri karşılaştırılarak eserlerin benzer ve farklı yönleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nizâmî, Behiştî, Mesnevî, Heft Peyker, Karşılaştırma.

Abstract

Genceli Nizâmî, who is considered to be the founder of the "hamse" genre in Persian literature, XII. He lived in Ganja in the 19th century; He is an important person who received education in various fields such as language, literature, philosophy, music, astronomy, speaks many languages, and sets an example for many poets who came after him with the mathnawîs he wrote. Heft Peyker, one of the masnavis in Nizami's hamse, has been translated many times. The legendary life story of Behrâm-ı Gûr, one of the Sassanid rulers, is the subject of the Heft Peyker mathnawî, which is also known by different names such as "Seven Sûrets", "Seven Stars", "Seven Beauties". It is explained that Behrâm fell in love with each of them individually after seeing the paintings of the Seven Beauties and what he went through in this process. In these stories, which are similar to the Arabian Nights, the beauties with superior features are presented to the reader by being crowned with the qualities of the Seven Fates.

Behiştî is one of the poets who wrote hamse by imitating Nizami's mathnawîs in Turkish literature. Behishti, XV. He is one of the writers of the 19th century classical Turkish literature, whose real name is Ahmed Sinan. II. He was in the service of Bayezid and made friends with important names such as Hüseyin Baykara, Molla Câmî, Ali Şîr Nevâyî. One of the mathnawîs in his hamse is Heft-peyker, which he translated from Nizami. Behiştî was able to create a different work in terms of content, although he took Nizami's mathnawîs as an example.

In this study, XII. Nizami of Ganja, one of the important poets of the XV. the similar and different aspects of the works are emphasized by comparing the mathnawîs named Heft Peyker of Ahmed Sinan, who is known to have lived in the 19th century.

Keywords: Nizami, Behiştî, Mathnawî, Heft Peyker, Comparison.

Giriş

Sözlük anlamı “ikişer, ikişerlik, beyitleri ikişer ikişer kafiyeli” (Ayverdi, 2011: 33) anlamlarına gelen mesnevî, aslı Arapça olduğu halde Arapçada kullanılmayan bir kelimedir. “Edebî bir terim olarak aynı vezinde ve her beyti kendi arasında ayrı ayrı kafiyeli nazım şekillerine mesnevî adı verilmiştir” (İpekten, 1994: 59).

“Arap edebiyatında müzdevic veya recez bahriyle nazmedildiği için urcûze adıyla anılan şiirler mesnevînin ilkel biçimi olarak kabul edilebilirse de bugünkü anlamıyla mesnevî nazım şeklinin ilk örnekleri Fars edebiyatında görülmüştür. Fars şiirinin kaside ve gazelle birlikte üç temel nazım şekline biri olan mesnevî iki beyitlik şiirlerden binlerce beyitlik müstakil kitaplar kadar değişik uzunluklarda kaleme alınmıştır. Fars ve Türk edebiyatlarındaki mesnevîler arasında tertip, konu ve muhteva bakımından büyük ölçüde benzerlikler görülmektedir. Bu, mesnevî nazım şeklinin önce Fars edebiyatında ortaya çıkması ve Türk edebiyatındaki ilk örneklerin bundan büyük ölçüde etkilenmesinin tabii bir sonucudur. Türk şairleri, Fars edebiyatından daha çok tasavvufî konulu eserlerle İslâm âlemindeki ortak konuları işleyen bazı mesnevîlerden etkilenmişlerdir” (Çiçekler, 2004: 320).

İki beyitten on binlerce beyte kadar mesnevîler yazılmıştır. Bu eserler daha çok aruzun “fe’îlâtün fe’îlâtün fe’îlün, fâ’îlâtün fâ’îlâtün fâ’îlün, mefâ’îlün mefâ’îlün fa’ûlün” gibi kısa kalıplarıyla kaleme alınmıştır. Her beytin kendi arasında kafiyeli olması sebebiyle yazma kolaylığı sağladığı için destanlar, uzun aşk hikâyeleri, şehrengizler ve dinî-tasavvufî eserler genellikle mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır. Mesnevîler genellikle giriş, konu ve bitiş olmak üzere üç ana bölümden oluşur (İpekten, 2007: 60). Girişte; kaside, terci’-bend gibi nazım şekilleriyle yazılmış metinler görülebilir. Asıl metin konu bölümündedir ve başlıklar genellikle Farsça yazılır. Bitiş bölümünde ise şair, şairliğiyle övünür, kötülüklerden Allah’a sığınır, eserin beyit sayısı ve yazılış tarihi verilir (Çiçekler, 2004: 320-321).

1. Heft Peyker Mesnevîleri

Klasik Türk edebiyatının usta şairleri, yerli konuların yanında Arap ve Fars edebiyatına ait konuları da işlemişlerdir. Bunlardan biri de *Heft Peyker* mesnevîsidir. *Heft Peyker* mesnevîlerinin kaynağı Firdevsî'nin ünlü eseri *Şehnâme*'dir. Sonrasında bir anlatılar zincirine dönüşüp Nizâmî'nin *Heft Peyker* mesnevîsi ile bambaşka bir noktaya taşınır. Nizâmî'nin hem konusu itibarıyla hem de üslup özellikleri bakımından farklılık gösteren *Heft Peyker*'inin Türk edebiyatında kendinden sonra yazılan *Heft Peyker*'leri ne derecede etkilediği incelenmeye değer bir konudur (Güzelova, 2006: 35).

Türk ve Fars edebiyatlarında ön plana çıkan isimler şu şekildedir: Ali Şîr Nevâî, hem Türk edebiyatı hem de Çağatay edebiyatının en büyük isimlerinden biridir. Türk edebiyatının hamse sahibi ilk şairidir. Nizâmî'nin *Heft Peyker*'ine nazire olarak *Seb'a-i Seyyâre*'yi yazmıştır; bu mesnevî Behrâm'ın hayatı etrafında şekillenir. Nevâî, her ne kadar Nizâmî'nin eserinden etkilenmiş olsa da bu eseri taklit yoluna gitmemiş ve konusunu farklı işlemiştir. Behrâm'ı ana aktör olarak yansıtmayıp deli divane bir âşık rolüne büründürmüştür. Eserde Behrâm, Dilârâm'a deli gibi âşıktır. Yedi güzeli anlattığı hikâyeler bir sonuca bağlanmıştır. Fatih devri şairi olarak bilinen Aşkî Mehmet Efendi, *Heft Peyker*'i Türkçeye ilk defa aktaranlardandır. Padişahın emriyle *Heft Peyker*'i tercüme etmiştir. Eserin bilinen tek nüshası vardır. Behiştî, Anadolu sahasında ilk hamse sahibi şair unvanını almıştır. Nizâmî'nin hamsesinde bulunan mesnevîlerin hepsini Türkçeye tercüme etmiştir. Behiştî'nin eserinin adı da *Heft Peyker*'dir. Ahmed-i Rıdvan'ın *Heft Peyker*'i, Abdî'nin *Heft Peyker* mesnevîsi aynı isimli diğer eserlerdir. Nevî-zâde Atâyî, mesnevîsine *Heft Han* adını vermiştir. Yedi sofraya anlamına gelen eserini, Nizâmî'ye cevaben yazmıştır. Ayrıca Emin Yümnî'nin mensur bir *Heft Peyker* çevirisi bulunmaktadır (Güzelova, 2008: vi; Sürelli, 2012: 96).

İki şairin *Heft Peyker* mesnevîlerinin karşılaştırmasına geçmeden önce, şairlerin hayatları ve eserlerinin içerikleri hakkında kısaca bilgi vermek yapılacak karşılaştırmayı anlamlandırmak açısından önemlidir.

2. Genceli Nizâmî'nin Hayatı ve Eserleri

“Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1141-1145 yılları arasında Gence’de doğduğu tahmin edilen şairin hayatı hakkında bilinen bilgiler de yetersizdir” (Kanar, 2007: 183). “Şairin Gence’de iyi bir eğitim aldığı dil, edebiyat, coğrafya, astronomi, felsefe, matematik, tıp alanlarında dersler gördüğü; Farsça, Arapça, Pehlevi, Süryanice, Ermenice ve Gürcüce gibi dilleri bildiği eserlerinden anlaşılmaktadır” (Aytaç, 2017: 25). Eğitiminden sonra herhangi bir resmî görev almayan şair, çevresindeki devlet adamlarına gönderdiği şiirlerden aldığı caizeler ile geçinmiş, mütevazı bir hayat sürmüştür. Doğum tarihi gibi ölüm tarihi de kesin olarak bilinmeyen Nizâmî'nin eserlerinden hareketle 1201-1214 yılları arasında öldüğünü söylemek mümkündür (Kanar, 2007: 183).

“Nizâmî, Firdevsî'nin destansı şiir türünü zirveye taşımış, aşk hikâyelerinin ustası unvanını almış, Fars edebiyatında hamse türünün kurucusu olmuştur” (Kanar, 2007: 183). Anlatım gücü, konuları işleme tekniğindeki yeteneği, kültür zenginliği, yeni mazmunlar bulması ve edebî sanatları başarıyla kullanması ile Fars edebiyatının yeri sarsılmaz şairleri arasına girmeyi başarmış, kendisinden sonra gelen birçok şaire örnek olmuştur (Kahraman, 1994: 76).

Dindar biri olan Nizâmî, şiirlerinde ahlakî ders vermeyi amaçlamış, Bâtınîliğe şiddetle karşı çıkmış, Ehl-i Sünnet inancını dile getirmiş, İslam peygamberi ve halifeleri için şiirler yazmıştır (Yıldız, 2013: 54). Ortaya koyduğu fikirleri ve üstün sanatçı kişiliğiyle Türk ve dünya edebiyatlarında örnek alınan ender şahsiyetlerden biridir. Etkilediği şairler arasında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Sa'dî-i Şîrâzî, Hâfız-ı Şîrâzî, Fuzûlî, Molla Câmî ve Emîr Hüsrev-i Dihlevî gibi ekol sahibi şairler bulunmaktadır. Hamsesi, klasik Türk edebiyatının farklı devirlerinde model alınmıştır (Kanar, 2007: 184).

2.1. Hamsesini Oluşturan Mesnevîler¹

Mahzenü'l-Esrâr: Erzincan hâkimi Fahreddin Behrâm Şah adına yazılmıştır. Mesnevî 2400 beyitten oluşur. Didaktik bir eserdir.

Hüsrev ü Şîrîn: Kimin adına ve ne zaman yazıldığı henüz belirlenemeyen, beyit sayısı 5700 ile 7700 arasında değişen bir mesnevîdir. Sasanî hükümdarı Hüsrev Perviz ile Ermeni prensesi Şîrîn'in aşk hikâyesinin anlatıldığı bir mesnevîdir.

Leyla vü Mecnûn: 5000 beyitten meydana gelen, konusunu Arap edebiyatından alan bir aşk mesnevîsidir. Nizâmî'nin en başarılı eseri olarak kabul edilir.

Heft Peyker: Merâğa Hâkimi Alaeddin Körpearslan'ın isteği üzerine kaleme alınmış ve ona ithaf edilmiştir. Sasanî hükümdarı Behrâm-ı Gûr'un av eğlenceleri, yedi eşinin kendisine anlattığı hikâyeler konu edilir.

İskendernâme: Şerefnâme ve İkbálnâme başlıklı iki bölümden oluşur. Birinci bölüm 10.000 beyit, ikinci bölüm ise 3700 beyit civarındadır. İskender'in fetihleri konu edilir.

2.2. Genceli Nizâmî'nin Heft Peyker Mesnevîsinin Özeti

Hikâyenin başkahramanı Behrâm-ı Gûr'dur. Sasanî hükümdarı Yezdicer'in oğlu ve halefidir. Behrâm doğduktan hemen sonra Yemen hükümdarı Numan'a teslim edilir. Bunda müneccimlerin telkini önemli rol oynar. Numan onun terbiyesinden sorumlu olan kişi olur. Behrâm için Havernak

¹ Eserler hakkındaki bilgiler için şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Çağlar, 2019: 23; Demirel, 1995: 21; Kanar, 2007: 184; Yıldız, 2013: 54.

Köşkü yaptırılır. Köşkün yapımı tamamlandıktan sonra, Simnar Vak'ası meydana gelir. Gelişen olaylar sonrası Numan, hükümdarlığı bırakır. Behrâm'ın terbiyesine Numan'ın oğlu Münzir geçer ve ona her konuda destek ve yol gösterici olur. Behrâm Yemen'deki günlerini zevk ve sefa içerisinde geçirmekle meşguldür. Av meclislerine oldukça meraklı olan Behrâm, bir gün avda iken hazine bulur. Havnak'ın saklı odasında yedi iklim hükümdarlarının yedi kızına ait resimleri görür. Onlara hemen tutulur. Tüm bunlar olurken babasının öldüğünü ve onun yerine başka birinin tahta geçirildiğini öğrenir. İran'a yürümeye karar verir ve en büyük destekçisi yine Münzir'dir. Çok zorlu bir imtihana tabi tutulur. İki aslanın arasından tacı alıp tahtı da ele geçirir. Halka davranış şekli de çok takdir toplar.

Behrâm'ın Fitne adlı bir cariyesi vardır. Fitne hem çok güzel hem de yeteneklidir. Çeng çalmasını bilir. Behrâm bir av sırasında cariyesine bir soru yöneltir: Bu yaban eşeğini nasıl öldürmeliyim, der. Cariye de: Ayağını başına bağlamalısın, yanıtını verir. Behrâm onun dediğini yapar. Behrâm takdir edileceğini düşünürken olumsuz bir tepkiyle karşılaşır. Zaten sarhoş olan şah, bu duruma çok kızıp cariye öldürmek üzere bir Serheng'e verir. Serheng kızı götürür. Epey bir zaman geçtikten sonra Behrâm, kızı sorar. Serheng de onu öldürdüğünü söyler. Behrâm'ın gözleri yaşarır. Bir gün Serheng, Behrâm'ı köşke davet eder. Behrâm binanın yüksekliği karşısında şaşkına döner. Asıl şaşırıldığı konu ise, Fitne'nin bir ineği her gün o yüksek yerden indirip tekrar çıkarmasıdır. Fitne'yi hemen tanır. Bir süre sonra Behrâm yapması gereken tüm işleri vezîri olan Mihr-i Nersi ve çocuklarına bırakır. Artık tüm hayatı sadece eğlenceden ibaret olmaya başlar. Behrâm'ın bu durumundan faydalanmak isteyen hakan, Behrâm'a saldırır fakat mağlup olur. Behrâm, birden daha önce köşkte resimlerini gördüğü yedi güzeli hatırlar ve onları yanına getirtir. Her birine özel köşk yaptırır. Bu köşklerin her biri farklı renktedir. Behrâm bundan sonra her gününü farklı renkli köşklerde geçirir. O gün hangi güzelin yanındaysa, gece olunca köşkteki kız ona bir masal anlatır. Bu masallar iklimin ve kızın rengini övmekle biter (Koç, 2016: 157).

3. Behiştî'nin Hayatı ve Eserleri

XV. yüzyıl klasik Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden olan Behiştî'nin asıl adı Ahmed Sinan Çelebi olup "Behiştî" mahlasını kullanan dört divan şairinden biridir. Çorlu yakınlarındaki Karışdırın kasabasında doğmuştur (Sürelli, 2012: 35). Babinger'in tahminine göre doğum tarihi 854/1450'dir. Şairin babası Karışdıranlı Süleyman Bey'dir. Küçük yaşta babasını kaybetmesi sonucu II. Bayezid'in hizmetine giren Behiştî, aldığı eğitim ve şairlik yeteneğiyle ön plana çıkmayı başarmıştır (Demirel, 2017: 3-4).

Behiştî, "görevi sırasında olumsuz bir olaydan dolayı İran'a gitmek zorunda kalmıştır. Bu durumu Latifi; "Sultan Bayezid devrinde insan olması hasebiyle kötü bir iş yapmış ve çok korktuğu için İran'a kaçmıştı." şeklinde anlatır" (Demirel, 2017: 9). İran'da Hüseyin Baykara, Molla Câmî, Ali Şîr Nevâyî gibi önemli isimlerle tanışmıştır. Özellikle Hüseyin Baykara'nın ricası üzerine sultan II. Bayezid tarafından affedilerek İstanbul'a dönen Behiştî'nin, tezkirelerde hayatına veya aldığı eğitime dair bilgi yoktur. Nerede, nasıl ve ne zaman öldüğü de bilinmemektedir. Franz Babinger'e göre Behiştî'nin 1450-1520 yılları arasında yaşadığı kabul edilir (Kılıçaslan, 2019: 67).

Behiştî, her ne kadar Nizâmî'nin izinden gittiğini belirtse de sanat anlayışlarında belirgin farklar olduğu görülmektedir. Behiştî, Genceli'nin mesnevîlerinin ana konularını alıp kendi sanatını kullanarak ve genelde de eserleri kısaltarak telif eserler meydana getirmeyi başarmıştır. Şekil ve muhtevaya çok dokunmadan kişi, yer, zaman ve olay akışına müdahalelerde bulunmuştur (Özkan, 2010: 34).

3.1. Hamsesini Oluşturan Mesnevîler²

Mîhr ü Müşteri: Assar-ı Tebrîzî'den tercüme edilmiş, 4550 beyitten oluşan çift kahramanlı bir aşk hikâyesidir. Kahramanlar çocukluklarından itibaren tanıtılmıştır.

Leyla vü Mecnûn: Leyla ile Mecnûn arasındaki aşkı anlatan meşhur hikâyedir. 1865 beyitten oluşur.

Mahzenü'l-Esrâr: Mistik tarzda bir mesnevîdir. Elde bulunan tek nüshasında 1800 beyit bulunmaktadır. Bazı sayfaları kopmuş olan eserin 2400 beyit civarında olduğu tahmin edilmektedir.

İskendernâme: II. Bayezid'e ithafen yazılmıştır. Elde bulunan eksik nüshası 5781 beyittir. Eserin tamamının 6000 beyit civarında olduğu düşünülmektedir.

Heft Peyker: Behiştî'nin hamsesinin son mesnevîsidir. 1729 beyitten oluşur. Behrâm-ı Gûr'un hayat hikâyesi esas konudur. Nizâmî'nin *Heft Peyker'ine* nazire olarak yazılmıştır (Demirel, 2017: 25).

3.2. Behiştî'nin Heft Peyker Mesnevîsinin Özeti

Behiştî'nin *Heft Pekar'inde* olay, Behrâm'ın avları, savaşları ve eğlenceleri etrafında döner. Behrâm'ın babası Yezcürd, çok zalim bir hükümdardır fakat Behrâm, güçlü ve kuvvetli olmasında rağmen babası gibi zalim değildir. Babasından ölümünden sonra Behrâm'ın tahta geçmesiyle halk ferahlar; düşmanda bile gam, keder kalmaz. Behrâm, zevk ve sefa içerisinde yaşamaya başlar, av meclisleri düzenler. Gittiği ilk av meclisinde Bebr'i (Pars) öldürür. Bu olay onu etkilememiş olacak ki bir eğlence meclisi düzenler ve meclisteki bir güzel ile gönül eğlendirir. Başka bir gün yine av meclisleri düzenleyen Behrâm, birçok aslanı öldürerek gücünü ve kuvvetini yeniden ispat eder. Daha sonra etrafındaki dev hükümdarlarla mücadele etmeye başlar. İlk başta Çin hakanıyla savaşır. Çin hakanına oyun oynayan Behrâm onu öldürür, yerine de oğlunu geçirir. Bunun üstüne yeni hakan, kız kardeşi ile Behrâm'ı nikâhlar. Burada eğlenceye doyduktan sonra İran'a döner. Behrâm döner dönmez Rum Kayseri'ne mektup yollar ve ondan haraç istediğini söyler. Rum Kayseri mektubu görünce korkuya kapılır ve savaşmayı göze alamaz. Daha mantıklı bir hamle yapmaya karar verir; kızını Behrâm'a gönderir. Behrâm kızla nikâhlanır ve babasıyla dost olur.

Bir zaman sonra Behrâm, Hindistan'a sefer düzenlemek ister. Hindistan'a elçi kılığında gitmeye karar verir. Oradaki en güçlü pehlivanla birkaç kere güreşir ve her seferinde de onu yener. Hint padişahı; bu güçlü, kuvvetli ve parlak adamı çok beğenir. Kızına layık olabileceğini düşünerek Behrâm'ın damadı olmasını ister. Behrâm bu teklifi kabul eder ve bu kızla da nikâh kıyar. Zevk ve sefa ile geçen günlerin ardından artık eve dönme zamanının geldiğini düşünür. Eve dönüşüne halk çok sevinir.

Behrâm, dönüşünün hemen ardından; Mimar Sinnimar'a yedi kubbeli, yedi köşkten oluşan bir saray yaptırır. Bu köşklerin her biri değişik renktedir. Behrâm'ın daha önce yendiği iklim padişahları, Behrâm'a bağlılıklarını kanıtlama amaçlı kızlarını gönderirken Behrâm da perşembe gününden başlayarak kızların her biriyle birlikte olur. Bu kızların hepsi değişik renklerde elbiseler giyer. Hem şahla birlikte olup hem de babalarının Behrâm'a iletmek üzere anlattıkları kısa bir hikâyeye de anlatırlar. Mesnevî altıncı hikâyeye ile son bulur (Demirel, 2017: 74).

4. İki Şairin Heft Peyker Mesnevîlerinin Karşılaştırılması

Nizâmî ve Behiştî'ye ait olan mesnevîlerin; zaman, mekân, şahıs kadrosu, dil ve üslup, bölüm başlıkları, ülke isimleri, kimlere ithaf edildiği ne için ve ne zaman yazıldığı gibi konu başlıkları üzerinden tablolar hâlinde karşılaştırma yapılmıştır. Karşılaştırma yapılırken Aytekin Yıldız'ın

² Eserlerin içerikleri Demirel, 2017: 18-21'den özetlenmiştir.

hazırladığı *Genceli Nizâmî Heft Peyker Yedi Sûret* isimli eseri ve Şener Demirel'in 1995 yılında hazırladığı *Behiştî, Heft Peyker* isimli yüksek lisans tezinden faydalanılmıştır.

Mesnevîlerin yazılış amaçlarının içinde toplumu belli konular hakkında bilgilendirme, belli başlı olaylara hazırlama ve olaylar karşısında nasıl bir tutum sergilemeleri konusunda okuyucuya birtakım mesajlar verilmek istenir. Genceli Nizâmî'nin yaşadığı dönem incelendiğinde, dönemin hükümdarları ve yönetim anlayışını yansıtan birçok öge bulunmaktadır. Kullandığı dil ve ortaya koyduğu eser birçok şairi etkilemiştir. Alî Şîr Nevâyî, Bursalı Ali Ulvî, Aşkî Mehmed Efendi, Kudsî Çelebi, Ahmedî Rıdvan, Hayatî, Behiştî, Lamî, Nev'i-zâde Atâyî ve Trabzonlu Ramazan; Nizâmî'nin *Heft Peykerinden* etkilenip aynı isimde mesnevîler yazmışlardır (Demirel, 2017: 5-6).

Nizâmî ve Behiştî'nin *Heft Pakerleri* incelendiğinde, iki mesnevînin başlangıç aşamalarının, dil ve üslubunun, bölüm başlıkları ve yazılış amaçlarının birbirinden farklı olduğu görülür. Olay örgüsüne bakıldığında Nizâmî'nin eserinde olayın ana kahramanı olan Behrâm'ın kızlarla geçirdiği vakit büyük bir kısmı oluştururken Behiştî'nin eserinde bu konuya daha az yer verilmiştir. Nizâmî'de anlatıcı kızların betimlemelerine uzun uzadıya değinilirken Behiştî'de betimlemeler yok denecek kadar azdır. Eserlerin son bölümünde de yer alan hikâyeler farklılık göstermektedir. Nizâmî'de “Zalim Vezîr”in hikâyesi yer alırken Behiştî'de bu hikâyeye yer verilmez. Eserin başkahramanı Behrâm'ın sonunun nasıl olduğu hakkında bilgiye yer verilmemesi ise iki eserin ortak özelliklerinden biridir (Demirel, 2017: 74).

Nizâmî ve Behiştî'nin eserlerinin genel özellikleri ve farklılıkları üç ayrı tablo hâlinde gösterilmiştir. Birinci tabloda eserlerin şekil ve muhtevası, ikinci tabloda iki eserde mekân olarak yer alan ülkelerin adları ve son tabloda ise eserlerin bölüm başlıkları ve sayıları yer almaktadır.

4.1. Eserlerin Şekil ve İçerik Bakımından Karşılaştırılması

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere Nizâmî'nin *Heft Peyker*'i ile Behiştî'nin *Heft Peyker*'inin kendine mahsus özellikleri bulunmaktadır. Bu durum Behiştî'nin birebir çeviri yapmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Nizâmî'nin eseri 5011 beyit ve 54 bölümden oluşmuş iken Behiştî'nin eserinin 1729 beyit ve 31 bölümden meydana gelmesi, Behiştî'nin çok kısa bir tercüme yaptığını göstergesidir. Eserlerin ikisi de mesnevî şeklinde kaleme alınmış olup Nizâmî'nin eseri “Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün” kalıbı ile yazılmışken Behiştî'nin eseri “Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Yine Behiştî'nin, eserinin birçok bölümünde tasarruflarda bulunması, orijinal eserden farklı hikâyeler anlatması ve pek çok hikâyede karakterleri ve olayları yeniden biçimlendirmesi onun eserini çeviriden çok telif ve adapte bir eser olma özelliğine yaklaştırmaktadır. Behiştî'nin eseri hikâye bakımından Nizâmî'nin eserinin tercümesi durumundayken eserlerin giriş ve sonuç bölümleri farklılık arz etmektedir. Nizâmî'nin *Heft Peyker*'inde başta tevhîd, na't, mirâc bölümü ve “der-sebeb-i nazm-ı kitâb” kısmı gelir. Behiştî'nin eserinde ise başta, tevhid, münacaat, na't, dört halife ile zamanın halifesine övgü ve sonra da “sebeb-i nazm-ı kitâb” gelir. Nizâmî'de son bölümlerde “Zalim Vezîr” hikâyesi yer alırken, Behiştî'nin eserinde bu hikâyeye yer almaz.

Tablo 1: Eserlerin Şekil ve İçerik Bakımından Karşılaştırılması

ŞEKİL VE MUHTEVA		
	Nizâmî	Behiştî
Vezein	Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün	Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

Beyit Sayısı	5011	1729
Yazılış Tarihi	1197	1507 ³
İthaf	Merâğa Hâkimi Alaeddin Körp Aslan'a ithaf edilmiştir.	Behîştî bu eserini açıkça kime ithaf ettiğini belirtmez. Fakat hem yaşadığı dönem hem de tezkirelerdeki bilgiler ışığında Sultan II. Bayezid döneminde yazıldığı ve ona ithaf edildiği söylenebilir.
Yazılış Sebebi	İdeal insan, toplum içinde haksızlıklarla mücadele ve yöneticilerin ülkelerini adaletle yönetmeleri konusunda okuyucuya nasihatlerde bulunmak amacıyla yazmıştır.	Behîştî, gayptan bir ses duyduğunu, o sesin ömrün çabuk geçeceğini bir eser bırakması gerektiğini söylediğini belirtir. Yazacağı eserle "hamse"sini tamamlamak istediğini söyler. Nizâmî'nin "Penc Genc" adlı hamsesinden daha iyi bir hamse yazarak ona cevap vermek de eserin yazılış sebeplerindedir.
Başlangıç Bölümleri	Tevhid, Na't, Mirâc, Der Sebeb-i Nazm-ı Kitâb, Dua, Nasihat(ler)	Tevhid, Münacaat, Na't, Dört Halife ve Zamanın Halifesine Övgü, Sebeb-i Telif
Bölüm Sayısı	54	31
Dil ve Üslup	Eserde lirik bir dilin kullanımı göze çapmaktadır. Aşk, ayrılık, acı vb. duygular coşkulu ifadelerle anlatılmıştır.	Giriş bölümlerinde daha ağır bir ve destansı bir üslup hâkimken olayın anlatıldığı bölümde daha sade ve nasihat veren bir üslup kullanılmıştır. Tüm beyitler içinde sadece 65 beyit Türkçe kelimelerden oluşmuştur. Eserde Behrâm'a verilen öğütler; şairin okuyucusuna vermek istediği mesajları içerir.
Zaman	Belirsiz zaman (Destansı-Masalımsı)	Belirsiz zaman (Destansı- Masalımsı)
Mekân	Gerçek mekân olarak Sinnimar'ın yaptırdığı köşk kullanılırken ülkeler; hayali mekânlar olarak kullanılmıştır.	Gerçek mekân olarak Sinnimar'ın yaptırdığı köşk kullanılırken ülkeler; hayali mekânlar olarak kullanılmıştır.

³ Eserin sonunda yer alan bu tarih "Hamse"nin tamamlanma tarihi olmakla beraber *Heft Peyker*, hamsedeki son eser olduğu için *Heft Peyker*'in tamamlanma tarihi olması da muhtemeldir.

Bakış Açısı	Yazar-Anlatıcı-Hâkim Bakış Açısı	Yazar-Anlatıcı-Hâkim Bakış Açısı
Şahıs Kadrosu	Behrâm, Yedi İklim Padişahları, Fitne, Numan, Münzir, Mihr-i Nersi, Yezcürd, Mimar Sinnimar, Yedi İklim Padişahlarının Kızları.	Behrâm, Yedi İklim Padişahları (Hind Şahı, Rum Kayseri, Çin Şahı, Arap Şahı, Mısır Şahı, Frenk Şahı), Yezcürd, Bebr (Pars), Ejderha, Mimar Sinnimar, Yedi İklim Padişahlarının Kızları
Olay Örgüsü	Yezcürd'ün oğlunu Numan'a teslim edişi, Numan'ın köşk yaptırması, Behrâm'ın arslanlarla mücadelesi, Behrâm'ın Yedi Güzel Kızın resmini görmesi, hakanlarla mücadelesi, Sinnimar'ın Yedi Güzel için köşk yaptırması.	Olay halkaları üç ana başlık etrafında şekillenmektedir. Sırasıyla; Behrâm'ın av meclisleri, Behrâm'ın Yedi İklim Padişahları ile olan savaşı ve Behrâm'ın Yedi İklim Padişahları'nın kızları ile her gün farklı köşklere birlikte olması.
Kaynağı	İran tarihine dayanır. Taberî'den ve Firdevsî'nin <i>Şehnâme</i> adlı eserinden ilham almıştır.	Nizâmî'nin <i>Heft Peyker</i> mesnevisi kaynak alınmıştır.

4.2. Eserlerin Mekân ve Zamanının Karşılaştırılması

Nizâmî'nin *Heft Peyker*'inde Hint, Rum, Harze, Sıklab, Mağrib, Kisra, Çin olmak üzere adı geçen yedi mekân bulunurken Behiştî'nin *Heft Peyker*'inde Hint, Rum, Acem, Çin, Arap, Mısır olmak üzere altı mekân ismi bulunmaktadır. Nizâmî'de anlatılan hikâye cumartesi günü ile başlarken Behiştî'deki hikâye perşembe günü başlamıştır. İki eserde de ilk hikâyelerin anlatıldığı köşk, siyah renge sahiptir.

Tablo 2: Eserlerde Yer Alan Mekânların Karşılaştırılması

HEFT-PEYKER'DE ADI GEÇEN ÜLKELER VE BU ÜLKELERİ TEMSİL EDEN YEDİ GÜZEL	
Nizâmî'nin <i>Heft Peyker</i>'inde adı geçen ülkeler	Behiştî'nin <i>Heft Peyker</i>'inde adı geçen ülkeler
1-Hint: Cumartesi günü, Behrâm siyah elbiselerini giyerek siyah köşkü ziyaret eder. Mecliste yiyip içip eğlenirler. Birinci iklim şahının kızı Nûrek, siyah köşkte Behrâm'a nefis mücadelesi ile ilgili hikâyeyi anlatır. Aynı zamanda bu Zuhâl yıldızını karşılayan köşktür.	1-Hint: Cumartesi günü, Behrâm siyah giyinerek birinci iklim şahının kızını ziyaret eder. Bu köşkteki güzel ona, adaletle ilgili bir hikâyeyi anlatır. ⁴

⁴ Demirel'in eserinde "perşembe gününden başlayarak haftanın her bir gününü yedi iklim padişahlarının kızlarıyla birlikte geçirmeye başlar" denilmiştir (2017: 24). Halbuki yirminci başlıkta da görüleceği üzere hikâyeler cumartesi günü başlamaktadır.

<p>2-Rum Kayseri: Pazar günü, ikinci iklim padişahının kızı Hüme, sarı köşkte padişaha aşk ve nefis konulu masalı anlatır. Güneş, bu köşke karşılık gelen yıldızdır.</p>	<p>2-Rum Kayseri: Pazar günü, ikinci iklim şahının kızı cömertlikle ilgili hikâyeye anlatır. Bu köşkün rengi beyazdır.</p>
<p>3-Harzem: Pazartesi günü, üçüncü iklim padişahının kızı Peri; eğlencenin ardından yeşil köşkte hikâyeyi anlatır. Hikâyeye mutluluk ve ferahlık üzerinedir. Bu köşk Zühre yıldızını karşılar.</p>	<p>3-Acem: Pazartesi günü, eğlencenin ardından üçüncü iklim şahının kızı; kırmızı köşkte hikâyeyi anlatır. Hikâyesi cesaret üzerinedir.</p>
<p>4-Sıkkab: Salı günü, dördüncü iklim padişahının kızı Nesrin; eğlencenin ardından kırmızı köşkte akıl ve dikkat ile ilgili hikâyeyi anlatır. Bu köşk Mirrih yıldızını karşılamaktadır.</p>	<p>4-Çin: Salı günü, dördüncü iklim şahının kızı siyasetle ilgili hikâyeye anlatır. Bu köşk yeşildir.</p>
<p>5-Mağrib: Çarşamba günü, beşinci iklim padişahının kızı Azerbûn, eğlencenin ardından mavi köşkte dünyanın geçiciliği ile ilgili hikâyeyi anlatır. Bu köşkün yıldızı Utarid'dir.</p>	<p>5-Arap: Çarşamba günü, beşinci iklim şahının kızı ağırbaşlılık ve yumuşak huyluluk üzerine hikâyeye anlatır. Bu köşk sarı renktedir.</p>
<p>6-İran: Perşembe günü, altıncı iklim padişahının kızı Dürüstî; sandal ağacı renginde olan köşkte hayır ve şer ile ilgili hikâyeyi anlatır. Bu köşk Müşteri yıldızını karşılar.</p>	<p>6-Mısır: Perşembe günü, altıncı iklim şahının kızı himmet (ihسان) ile ilgili hikâyeye anlatır. Bu köşkün de rengi laciverttir.</p>
<p>7-Çin: Cuma günü, Behrâm beyaz renkli elbiselerini giyerek beyaz köşkü ziyarete gider. Kızla akşama dek güzel vakit geçirir. Çin iklim padişah kızı Leğman beyaz köşkte</p>	<p>*5</p>

⁵ Behiştî'nin *Heft Peyker* mesnevisi ve bu gelenekte yazılan bütün mesnevîler başlığında sonuna kadar "yedî" rakamı üzerine kurulduğu için eserde yedinci bölümün olmaması normal bir durum olarak kabul edilmemelidir. Nitekim Kahraman da makalesinde (1994: 355) eldeki tek nüshanın eksik olduğu intibai uyandırdığı ve nüshanın sonunda Leyla vü Mecnûn'dan beyitler olduğunu dile getirmiştir. Eser tek nüsha olduğu için son saraydan bahsedilen bölümün eksik/kaybolmuş/unutulmuş olması muhtemeldir. Fakat Süreli, eserin sonunda hatime bölümü olduğu için eksik değil tamamlanmış bir eser olarak kabul edilmesi gerektiğini lakin Behiştî'nin eserini planlanandan daha kısa sürede bitirmek zorunda kalmış olabileceğini söyler (2012: 394). Bununla birlikte eserin yazılış amacının hikâyeye anlatmaktan ziyade hükümdara nasihat etmek, ona yol göstermek olduğu görülmektedir. Behiştî, eserinin kahramanına altı gün boyunca her bir güzelden farklı bir konuda nasihat dinletmiştir. Altıncı hikâyenin sonunda her ne kadar "hikâyet" başlığı verilmişse de kısa bir geçiş bölümüyle eserin övgüsüne ve eseri yazma amacına değinilmiştir. Bu geçiş bölümünde Behiştî, hikâyenin kahramanı ile İskender'i özdeşleştirir ve "alemin fethini düşündüğünü, bir gün boyunca ağzını açmayıp hiç tebessüm etmediğini, aklındaki kimsese sormadığını, sonra Aristo'nun gelip sıkıntılarını giderdiğini..." söyler. Fakat birkaç beyit sonra sözü söyleyen Aristo mudur, yoksa Behiştî midir anlaşılabilir. Yazar zannımızca burada da Aristo ile kendini bir tutar (İskender dönemin hükümdarını, Aristo ise hükümdara nasihat veren Behiştî'yi temsil etmektedir). Üslup değişmeden bir anda Behiştî kendini ve eserini övmeye başlar. Kısacası Behiştî'nin, altı gün boyunca hikâyeler dinleyen kahramanını, cuma gününe denk gelen yedinci günde, hikâyelerden aldığı nasihatleri düşündürerek geçirtmiştir, demek mümkün görünmektedir.

Behrâm'a sabır konulu hikâyeyi anlatır. Bu köşk Ay'a karşılık gelmektedir.

4.3. Bölüm Başlıklarının Karşılaştırılması

Nizâmî'nin *Heft Peyker* isimli eserinde elli dört bölüm bulunurken Behiştî'nin *Heft Peyker*'inde otuz bir bölüm bulunmaktadır. Bu durum -daha önce de bahsedildiği gibi- Behiştî'nin eserinin, Nizâmî'den doğrudan tercüme olmadığını, yarı telif eser özelliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: Eserlerin Bölüm Başlıklarının Karşılaştırılması

HİKÂYE BAŞLIKLARI	
NİZÂMÎ	BEHİŞTÎ
1-Be Nâm-1 İzed-i Behşâyende	1-Der-Erâdif-i Tesmiye Tahmid-i Fatihâtü'l-Kitab Ki Fâtihü'l- Ebvâb-Est
2-Der Na't-1 Peygamber-i Ekrem	2-Na't-1 Mihteri Kü İcmâl-i Eşyâ Tafsil-i Hakikat-i Üst
3-Mi'râc-1 Peygamber-i Ekrem	3-Zikr-i Mehâmid-i Halife-i Zamân Mucib-i Emn ü Emân
4-Sebeb-i Nazm-1 Kitâb	4-Sebeb-i Nazm-1 Kitâb-1 Müşgin-Nikâb ü Mahmided-i Münşi-i Hitâb-1 Müstetâb
5-Du'â-yı Pâdişâh Sa'id Alâ'eddin Kerb Arslan	5-Matla'-1 Efsâne-i Pür-Efsun Behrâm-1 Gûr-1 Şir-Zûr
6-Hitâb-1 Zemîn-Bûs	6-Şikâr-Kerden-i Behrâm-1 Nâm-Dâr ve Küşten-i Bebr Der-Şikâr
7-Sitâyîş-i Suhan ü Hikmet ü Enderz	7-Sıfat-1 Bezm-i Behrâm Bâ-Dilâ-Râm-1 Gül-Endâm
8-Der Nasihat-i Farzend-i Hiş Muhammed	8-Reften-1 Behrâm-i Nâm-Dâr-1 Be 'Azm-i Şikâr ü Küşte Şoden-i Ejdehâ-yı Mehib Der Dest-i Ser-Efrâz-1 Nesib
9-Âgâz-1 Dâstân-1 Behrâm	9-Reften-i Behrâm-1 Nâm-Dâr ve Şikâr u Küşten-i Şirân-1 Bi-Şümâr
10-Sıfat-1 Simnâr ve Sâhten-i Kasr-1 Havernak	10-'Azm-i Hakan-1 Çin Be-Kasd-1 Sayd-1 Behrâm u Küşte-Şoden-i -Der Dest-i Pehlevân
11-Sıfat-1 Havernak u Nâ-Peydâ Şoden-i Numân	11-Çeşen-i Şâh-1 İrân-Zemin ve Nihâden-i Tâc-1 Metâ'-1 Ber-Ser-Ber Hâkân-1 Çin vü Merâsile-i Cihân-Pehlevân Bâ-Kayser-1 Şâh-1 Rûm

12-Şikâr Kerden-i Behrâm ve Dâğ Kerden-i Gûrân	12-Reften-i Cihân -Pehlevân Mânend-i Res Lân Be-Mülk-i Hindusitân
13-Küşten-i Behrâm Be Yek Tîr Şîr u Gur-râ	13-Bezm-i Şâh-i Hindüsitân vü Musâra'a-i Cihân Pehlevân
14-Küşten-i Behrâm Ejdehâ-râ ve Genç Yâften	14-Süvâr Şoden-i Şâh-ı Hindusitân vü Merdi-Nim Den-i Cihân Pehlevân
15-Dîden-i Behrâm Sûret-i Heft Peyker-râ Der-Havernak	15-Müjde Kerden-i Vezîr Şâh-ı Hindusitân Be-Cihân Pehlevân
16-Âgâhî-i Behrâm Ez Vefât-ı Peder	16-Zifâf-ı Şâh-ı Hindusitân ve Dâmâdi-i Cihân Pehlevân
17-Leşker Keşiden-i Behrâm Be Îrân	17-Geşten-ı Behrâm Zi Ber Dest-i An Pil-i Mest-Râ Kî Der Nezd-i Kûh-ı Kâf Pest ü Bi-Kadr Bûd
18-Âgâz-i Suhan	18- 'Azm-ı Vaûan-Ihviş Kerden-ı Pehlevân ve Küşten-i Gergedân
19-Nâme-i Pâdişâh-ı Îrân be-Behrâm-ı Gûr	19-Efrâhten-i Behrâm-i Gur Ser-Kıbâb-ı Günâgün Be 'Ayyuk
20-Pâsuh Dâden-i Behrâm Îrâniyân-râ	20-Bezm-Arâsten-i Behrâm Şeb-Şenbih Der-Künbed-i Müşk Fâm
21-Ber Giriften-i Behrâm Tâc-râ Ez Miyân-ı Dü Şîr	21-Hikâyet
22-Ber Taht Nişesten-i Behrâm Be Câ-yı Peder	22-Meclis-Sâhten-i Behrâm-ı Gur Şeb-i Yek-Şenbih Der-Künbed-i Kâfur
23-Hutbe-i 'Adl-i Behrâm-ı Gûr	23-Hikâyet
24-Çigûnegî-i Pâdişâhî-i Behrâm-ı Gûr	24-Sohbet-i Behrâm Şeb-i Düşenbih Der Künbed-i La'l-Fâm ve Musâhebet-i Bâ Dil-Arâm-ı Gül-Endâm
25-Sıfat-ı Huşsâlî ve Şefkat-i Behrâm	25-Hikâyet
26-Dâstân-ı Behrâm Bâ-Kenîzek-i Hiş	26-Meclis-Arâsten-i Behrâm Şeb-i Se-Şenbih Der Künbed-i Zümürrüd-Fâm
27-Meşveret Kerden-i Kenîzek Bâ Serheng Der Mehmânî-i Şâh	27-Hikâyet
28-Borden-i Serheng Behrâm-ı Gur-râ Be-	28-Bezm-Kerden-i Behrâm Şeb-i Çihâr-Şenbih Der

Mihmânî	Künbed-i Sandal-Fâm
29-Leşker Keşîden-i Hâkân-ı Çîn Be-Ceng-i Behrâm-ı Gûr	29-Hikâyet
30-İtâb Kerden-i Behrâm Be-Serân-ı Leşker	30-Meclis-Arâsten-i Behrâm Şeb-i Penşenbih Der Künbed-i Felek-Fâm
31-Hasten-i Behrâm Duhter-i Şâhân-i Heft İklîm-râ	31-Hikâyet
32-Sıfat-i Bezm-i Behrâm der Zemistân ve Sâhten-i Heft Gûnbed	-
33-Der Çigûnegî-i Heft Gûnbed	-
34-Nişesten-i Behrâm Rûz-ı Şenbe Der Gûnbed-i Siyâh ve Efsâne Gûften-i Duhter-i Pâdişâh-i İklîm-i Evvel	-
35-Nişesten-i Behrâm Rûz-ı Yek Şenbe Der Gûnbed-i Zerd ve Efsâne Goften-i Duhter-i Pâdişâh-i İklîm-i Dovom	-
36- Nişesten-i Behrâm Rûz-ı Du Şenbe Der Gûnbed-i Sebz ve Efsâne Goften-i Duhter-i Pâdişâh-i İklîm-i Sivüm	-
37- Nişesten-i Behrâm Rûz-ı se Şenbe Der Gûnbed-i Surh ve Efsâne Goften-i Duhter-i Pâdişâh-i İklîm-i Çehârüm	-
38- Nişesten-i Behrâm Rûz-ı Çehar Şenbe Der Gûnbed-i Pîrûze Reng ve Efsâne Goften-i Duhter-i Pâdişâh-i İklîm-i Pencüm	-
39- Nişesten-i Behrâm Rûz-ı Penc Şenbe Der Gûnbed-i Sandalî ve Efsâne Goften-i Duhter-i Pâdişâh-i İklîm-i Şeşüm	-
40- Nişesten-i Behrâm Rûz-ı Adîne Der Gûnbed-i Sepid ve Efsâne Goften-i Duhter-i Pâdişâh-i İklîm-i Heftüm	-
41-Âgâhî-i Behrâm Ez Leşker Keşi-i Hâkân-Çîn Bâr-i Dûvüm	-

42-Enderz Giriften-i Behrâm Ez Şubân	-
43-Bâzhâst-i Behrâm Ez Vezîr-i Sitemkâr	-
44-Şikâyet Kerden-i Mazlûm-ı Evvel	-
45-Şikâyet Kerden-i Mazlûm-ı Duvvum	-
46- Şikâyet Kerden-i Mazlûm-ı Sevvum	-
47- Şikâyet Kerden-i Mazlûm-ı Çehârüm	-
48- Şikâyet Kerden-i Mazlûm-ı Pencum	-
49- Şikâyet Kerden-i Mazlûm-ı Şeşum	-
50- Şikâyet Kerden-i Mazlûm-ı Heftum	-
51- Kuşten-i Behrâm Vezîr-i Zâlimrâ	-
52-Pûzeşhâsten-i Hâkân-ı Çîn Ez Behrâm	-
53-Fercâmkâr-i Behrâm vü Nâ-Pedîd Şoden-i û Der Gâr	-
54-Der Hatm-i Kitâb ve Du'a-yi Alâ'eddin Kerb Arslan	-

Sonuç

Bu çalışmada, XII. yüzyılda yaşamış Genceli Nizâmî'nin yazdığı *Heft Peyker* mesnevîsi ile XV. yüzyılda yaşamış Behîştî'nin *Heft Peyker* mesnevîleri karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Nizâmî kaleme aldığı eserler ile kendisinden sonra yaşayan birçok şairi etkilemiş ve eserleri birçok defa Türkçeye çevrilmiştir.

Nizâmî'nin etkilediği şairlerden biri olan Behîştî, onun *Heft Peyker*'ini Türkçeye yarı telif yarı tercüme şeklinde çevirmiştir. Behîştî, Nizâmî'nin izinden gittiğini belirtse de sanat anlayışlarında belirgin farklar görülmüştür.

Nizâmî'nin *Heft Peyker*'i ile Behîştî'nin *Heft Peyker*'i kıyaslandığında aşağıda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır:

- Behîştî, Nizâmî'nin *Heft Peyker*'inin ana konusunu alıp kısaltarak çeviriden ziyade telif bir eser meydana getirmiştir. Behîştî'nin, çevirisinde Nizâmî'nin mesnevîsini yaklaşık üçte biri oranında kısalttığı, bölüm sayısını azalttığı tespit edilmiştir. Birçok hikâyede karakterlere ve olaylara müdahale edip esere yeni bir ruh kazandırmıştır.

- Nizâmî eserini “fâ'ilâtün mefâ'ilün fâ'ilün” vezniyle yazarken Behîştî “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” veznini tercih etmiştir.

- Nizâmî'de 54, Behiştî'de ise 31 bölüm başlığı bulunmaktadır.
- Nizâmî'nin *Heft Peyker*'i hamsesinin dördüncü mesnevîsi iken, Behiştî'nin *Heft Peyker*'i hamsesinin son mesnevîsidir.
- Behiştî'nin *Heft Peyker*'i, Nizâmî'nin *Heft Peyker*'inden tercüme yoluyla oluşturulmuşsa da - giriş ve sonuç bölümlerinde yoğun olmak üzere- kimi farklılıkların olduğu görülmüştür.
- Nizâmî'de kızların anlattığı hikâyeler geniş bir yer tutarken, Behiştî'de ise daha azdır.
- Hem Nizâmî'de hem de Behiştî'de Behrâm-ı Gûr'un sonundan net bir şekilde bahsedilmemiştir.
- Nizâmî'de lirik bir dil kullanılmış; aşk, ayrılık, acı vb. duygular coşkun ifadelerle anlatılmıştır. Behiştî'de ise giriş bölümlerinde destansı bir üslup kullanılmışken olayın anlatıldığı bölümde hikemî bir üslup kullanılmıştır.
- Nizâmî eserini Merâğa Hâkimi Alâeddîn'e ithaf ettiğini söylerken Behiştî eserini kime ithaf ettiğini belirtmemiştir.
- Her iki eserde de yazar-anlatıcı-hâkim bakış açısı kullanılmıştır.

Kaynakça

- Aytaç, Aslı (2017). "Aşkî ve Heft Peyker Mesnevîsi", Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <http://ekitabim.ktb.gov.tr/kitap/detay/97>. Erişim tarihi: 10.05.2021.
- Çağlar, Arife (2019). "Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin Mesnevîsinde Sosyal Hayat", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 22, s. 171-260.
- Çiçekler, Mustafa (2007). "Mesnevî", TDV İslam Ansiklopedisi, C.33, s. 183-185.
- Demirel, Şener (2017). "Behiştî Heft Peyker Mesnevîsi", Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194283/behisti-heft-peyker.html>. Erişim tarihi: 10.05.2021.
- Güzelova, Hanzade (2006). "Abdî'nin Bilinmeyen Bir Mesnevîsi: Heft Peyker Tercümesi", *Bilgi*, S. 38, s. 35-49.
- Güzelova, Hanzade (2008), *Abdî'nin Heft Peyker Mesnevîsi (İnceleme-Metin-Dizin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- İpekten, Halûk (1994). "Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz", İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kahraman, Bahattin (1994). "Heft Peyker Çevirileri ve Alî Şîr Nevâyî'nin Seb'a-i Seyyaresi", *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 10, s. 345-366.
- Kanar, Mehmet (2007). "Nizâmî-i Gencevî", TDV İslam Ansiklopedisi, C.33, s. 183-185.
- Kılıçarslan, Feyza Nur (2019), *Nizâmî'nin Heft Peyker'inde Hayal ve İmge*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Isparta.
- Koç, Hamza (2016). "Genceli Nizâmî'nin Dört Mesnevîsinin Mensur Tercümesi ve Bu Tercümelere Üçünün Nizâmî'nin Mesnevîleriyle Mukayesesi", *Journal of Turkish Language and Literature*, S. 3, s. 157-186.
- Kut, Günay (1989). "Aşkî ve Heft Peyker Çevirisi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*, S. 371, s. 127-151.
- Özkan, Abdullah (2010). *Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Boyut Yayınları.

Sürelli, Bahadır (2012), Türk Edebiyatında Heft Peyker Mesnevîleri ve Hayâtî'nin Heft Peykeri, Yayınlanmış Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.

Yıldız, Aytekin (2013). Genceli Nizâmî Heft Peyker Yedi Suret. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.